

KADINLAR İÇİN TEK (YALNIZ) EBEVEYNLİK VE ZORLUKLARI

SINGLE (ALONE) PARENTAL AND CHALLENGES FOR WOMEN

Songül KARACA AYDIN*

*Okul Öncesi Öğretmenliği Lisans
Programı Mezunu**Yazışma Adresi:**Songül KARACA AYDIN
E posta: songulkaraca.aydin@atauni.edu.tr

Gönderim Tarihi : 15 Mart 2019

Kabul Tarihi : 24 Haziran 2019

ÖZET

Toplumsal yapının oluşmasında etkili olan ekonomi, din, siyasi yapı ve ahlak gibi alanlarda yaşanan değişiklikler aile kurumunun da yeniden şekillenmesine sebep olmuş ve bu değişimlerin sonucu olarak da boşanmalar artmış, tek ebeveynli ailelerin sayısında artış olmuştur. Tek ebeveynli aileler anne ya da babanın, ebeveyn olarak tek başına olduğu ve çocuk bakımından sorumlu olduğu ailelerdir. Bu derlemede amaç tek ebeveyn olan kadının içinde bulunduğu durumu belirtmek, sorunlarını irdelemek ve bu konuda farkındalık yaratmaktır. Kadının tek ebeveyn olması durumu; toplum algısı, ekonomik, sosyal yaşam, psikolojik ve hukuk ile ilgili başlıklar altında incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Aile, Tek Ebeveynlik, Kadın.

ABSTRACT

Changes in institutions such as economy, religion, political structure and morality that are effective in the formation of social structure of social structure have caused once again on shaping of family structure also and divorces and single-parent families have been soured result of these alterations. Single-parent family is mother or father who take responsibility of maintaining kids as a parent lonely. The aim of this compilation is to indicate the situation of lady who is a single parent, to scrutinize her problems and to create awareness on this issue. Situation of lady who is single-parent was researched in titles of society image, economy, social life, psychology and law.

Keywords: Family, Single Parenting, Female.

GİRİŞ

Türk Dil Kurumunun yapmış olduğu tanıma göre Aile; “Evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik, aynı soydan gelen veya aralarında akrabalık ilişkileri bulunan kimselerin tümü; birlikte oturan hısım ve yakınların tümü; aynı gaye üzerinde anlaşılan ve birlikte çalışan kimselerin bütünü”dür (TDK). Türk Dil Kurumunun yapmış olduğu bu tanıma bakarak ailenin toplum yapısını oluşturan en temel taş olduğunu ve bir ilişkiler sistemi olduğunu söyleyebiliriz. Tarihsel gelişimi boyunca ailenin, belli bir toplumsal düzene göre insanlığın sürekliliğini sağlayan bir kurum olduğu da aşikârdır. Aile kurumu dinamiktir ve sürekli bir yaşam döngüsü içerisindedir.

Aile kavramı üzerine birçok tanım yapılmıştır ve yapılan her tanım, aileyi farklı bir kategori içerisine sokmaktadır. “Her bir tanım, aileyi sosyal hayatın ana şekillerinden biri olarak kabul etmekle beraber, aile kavramını sosyal bir grup, sosyal bir birlik, sosyal bir örgüt, bir topluluk, sosyal bir kurum ve hatta sosyal bir yapı şekli olarak ayrı kalıplar içinde değerlendirmektedir” (Gökçe, 1976).

Toplumlarda aile; din, ekonomi, yönetim, gelenek-görenek gibi birçok konuda farklılık göstermektedir ve aslında bu farklılıkların tek bir ortak noktası vardır. Bu ortak nokta ailenin temel bireyleridir. Yani başka bir deyişle ailenin bir kadın bir erkek ve çocuktan oluşmasıdır (Güler ve Ulutak, 1992). Her toplumda ve sosyal gelişimin her evresinde ailenin yapılanma şekli ve küçük sosyal bir sistem olmasıyla evrensel bir kavram olduğu anlaşılmaktadır. Bunların dışında aile kurumları da çeşit yönleri ile toplumdan topluma farklıdır.

Birçok toplumda ailenin temelini evlilik oluştururken zamanla sosyal,

ekonomik, psikolojik ve biyolojik etkenlerle şekillenen aile kurumu, günümüzde gerek yapı gerekse işlevleri yönünden içinde bulunduğu sosyal ve ekonomik koşullara bağlı olarak bazı değişimlere uğramıştır. Bu değişimler bazen aile kurumunun çözülmesi ya da son bulması biçiminde kendini göstermektedir. Çözülen ya da boşanmayla son bulan ailelerin sonuçlarından biri de tek ebeveynli ailelerdir (Öztürk ve Boylu, 2015). Geleneksel geniş ailenin çözülmesi modern çekirdek aileyi ortaya çıkarmış bu aile modelinin çözülmesi de tek ebeveynli ailelerin ortaya çıkarmasına sebep olmuştur.

Tek ebeveynli aile, annenin ya da babanın ebeveyn olarak tek başına çocuk veya çocukların bakımından sorumlu olduğu aile tipi olarak tanımlanır. Gander ve Gardiner (2001) ise tek ebeveynli aile kavramını ölüm gibi doğal bir nedenin dışında, ebeveynlerin ayrı yaşamayı tercih ettiği veyahut boşanma gibi sebeplerle, çocukların anne ya da babasıyla yaşadığı aile modeli olarak açıklamışlardır (Gander ve Gardiner, 2001).

Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü'nün Tek Ebeveynli Aileler Araştırmasında, tek ebeveynli aile modelinin ortaya çıkmasına neden olan etkenleri; ebeveynlerden birinin ölümü, uzun süren ya da sürekli yokluğu veya boşanma ve tercih durumu gibi birçok faktör olarak belirlemiştir. Tek ebeveynli ailelerin, ebeveynlerin bir arada yaşadığı ailelere göre duygusal, psikolojik, sosyal ve ekonomik olarak farklılaşan ve benzerlik gösteren ihtiyaçları bulunduğu da değinilmiştir (ASAGEM, 2011).

Tek ebeveynlik aile tipinde, çocuğun-çocukların bakımı, evin düzeni, kişinin aile içindeki rolü ve sorumlulukları gibi aileye ilişkin temel alanlarda, aile yönetiminde yalnız kalan ebeveynin (anne-baba) yükünün artması kaçınılmazdır. Bu durum, tek başına

kalan ebeveynlere olağanüstü sorumluluklar yüklemekte ve bu sorumluluklara bağlı olarak da bazı sorunları beraberinde getirmektedir. Hele ki ebeveynin kadın olduğu durumlarda kadının ekonomik, psiko-sosyal ve hukuki durumunu çok fazla etkilemektedir. Başarısız bir evlilikten sonra ayrı yaşayan, boşanan ya da eşini kaybetmiş ebeveyn olarak tek başına kalan kadın çocuğunu-çocuklarını tek başına yetiştirme kaygısıyla, içinde bulunduğu toplumun mevcut duruma olan algısı, gelecekle ilgili düşünceler, yalnızlık, başarısızlık gibi birçok olumsuz duygular içerisinde kalabilmektedir.

TOPLUMUN TEK EBEVEYNLİK ALGISI VE KADINA BAKIŞI

Toplumun kadına bakışı, kadına yüklediği görevler, sorumluluklar ve beklentiler zamanla değişse de, hala günümüzde kadının iş gücüne katılmasına, sosyal alandaki varlığına yönelik olumsuz toplumsal yargılar olduğu gözlenmektedir. Kadınlara yönelik olarak toplumun çeşitli kesimlerinde, birçok konuda farklı ön yargılar bulunabilmektedir. Değişen ve gelişen dünya ile birlikte kadının içinde bulunduğu toplum bazen doğrudan kadının davranışlarına, kararlarına, kişiliğine yönelik negatif bir bakış açısı ve eleştiri yapabilmekte bazen de kadının içinde bulunacağı her alanda ailenin reisi durumundaki erkeklerin izni ve denetimine bağlı kalabilmektedir.

Akgül Sarpkaya'ya (2013) göre eşi ölen ya da boşanmış kadınlara yönelik ayrımcılık, kötü muamele, kadına bakış açısı ve kadını olumsuz etiketleme gibi tutum ve davranışlar neredeyse tüm toplumlarda görülmüş fakat ailenin, toplumun temelini oluşturduğu düşüncesiyle boşanma olayları genellikle çok fazla yaygınlık göstermemiştir. Özellikle dini normların egemen olduğu ve sosyal yaşamı belirlediği yerlerde aile ve evlilik müessesesi adeta

kutsal kurumlar olarak algılanmış, bu kurumların muhafaza edilmesi yönünde özel bir çaba harcanmıştır. (Akgül Sarpkaya, 2013)

“Evli kadın geleneksel yapıda sahipli kadındır.” Evlenmemiş kadın ki toplum ona kız der, yine sahiplidir. Ama boşanmış kadını toplum boşandığı için sorumlunun kim olduğu, sorunun ne olduğu, kararın neden verildiği... vs. bunlarla ilgilenmeden direkt suçlu kabul eder ve sahipsiz olarak algılar. Oysaki evlenmemiş, evli, boşanmış, bunlar sonradan yapılan etiketlemelerdir ve kadının değerini artırmaz, eksiltmez, kadının bir sahibi mutlak surette olacaksa eğer en doğrusu kendi kendisidir. İşin ilginç tarafı bunu erkekler kadar kadınlar da böyle algılayıp böyle kabul ederler. Bundan ötürü de boşanmış kadını toplumda ilk yalıtılanlar yine hemcinsleri olmaktadır” (<https://www.frmtr.com/kadinca>).

Bu bağlamda zaman zaman kadının kadına bakış açısı da kadının toplumdaki yerini ve değerini belirleyebilmektedir. Toplumda erkeğin kadına şiddeti, saygısızlığı ve cinsiyet ayrımcılığının yanında hemcinslerinin kadına yönelik bilinçli ya da bilinçsiz bir şekilde zarar vermesi durumu; hala birçok toplumda kadın olmak ve ailenin reisi göreviyle tek ebeveyn kadın olmanın tedavisi olmayan bir hastalık gibi görülmesinde ortaya çıkmaktadır. Bu yanlış algı ve tutumun değişmesi ve ortadan kaldırılması kadınlar arasında empati duygusunun geliştirilmesi ve yapıcı yönde hareket edilerek hemcinslerine destek olmaları için çalışmalar yürütülerek sağlanabilir. Böylece tek ebeveynli kadın üzerindeki toplumsal baskı ve yanlış algılayış önemli ölçüde azaltılabilir.

Dünyada ve Türkiye’de genellikle tek ebeveynli ailelerin kimlerden oluştuğuna (anne-çocuk veya baba-çocuk) bakıldığında; tek ebeveynli ailede, ebeveynin kadın olduğu ailelerin daha fazla olduğu görülmektedir. Bu durumun toplumsal ve kültürel nedenleri olabilmektedir. Toplumsal cinsiyet rolüne göre, çocuğun bakım ve yetiştirilmesinden annenin sorumlu görülmesi hem bireysel hem toplumsal hem de hukuksal faktörlerin etkili olması yalnız annelerin, yalnız babalara göre daha yaygın olmasında etki etmiştir.

Toplumda kadın; bir anne olarak hem ebeveynlerin hem de çocukların gözünde yaşamını ailesine, çocuğuna adadığı ve çocuğunu karşılık beklemeden sevdiği için fedakâr, kutsal ve vazgeçilmezdir. “Aile bireyleri için anne, aileyi bir arada tutan kişidir. Tek ebeveyn olan anne ise eşi ile birlikte yaşayan anneye kıyasla daha güçlü olması gereken; çocuğu için hayata tutunan ve sürekli mücadele içinde bulunan bir kişi olarak algılanmaktadır” (Feyzioğlu ve Kuşcuoğlu, 2011).

TEK EBEVEYN OLAN KADININ HUKUKSAL SÜREÇ İÇİNDE YAŞADIĞI SIKINTILAR

Evlilikle başlayan ve toplumun en küçük yapı taşı olarak kabul edilen ailenin birliğinin ve bütünlüğünün bozulması sonucunda ortaya çıkan boşanma; bireyi ilgilendirdiği kadar toplumu da ilgilendiren bir süreç olarak görülmektedir.

“Aile kurumu, bireyi toplumsal hayata ve bu toplumsal hayattaki değişimlere hazırlaması ve toplumun devamlılığını sağlaması açısından hemen hemen her toplumda önem verilen bir kurumdur. Bu nedenle evlilik kurumu din, hukuk ve ahlak kuralları tarafından da desteklenerek, boşanma olgusunun önüne geçilmeye çalışılmaktadır. Ancak çiftler

arasında kültürel farkların olması, çiftlerin evlilik kurumundan beklentilerini karşılayamaması, aile içi şiddetin (fiziksel, sözel, psikolojik, cinsel) yaşanması ya da şiddetli geçimsizlik gibi nedenlerle aile birliğinin sarsılması durumunda boşanma ortaya çıkabilir ve bu çiftlerin psikolojisi açısından yararlı olabilmektedir” (Can ve Aksu, 2016).

Feyzioğlu ve Kuşcuoğlu (2011) tek ebeveynli aileler çalışmasında; yalnız kalan ebeveynin bu süreçte yaşadığı hukuksal sıkıntıları genel olarak boşanma yaşamış ailelerin deneyimleri doğrultusunda değerlendirmeler yapılmıştır. Eşi vefat eden ebeveynlerin yas dönemini çok iyi hatırlamadıkları bu nedenle hukuksal sorun yaşamadıklarını ifade etmişlerdir. Boşanmış ebeveynler de genel olarak hukuksal prosedürlere dair bir eleştiri yapmamış ve sıkıntılarının çoğunu eşten kaynaklanan anlaşmazlıklar olduğuna belirtmişlerdir. Feyzioğlu ve Kuşcuoğlu tek ebeveynin karşılaştığı hukuksal süreçleri; nafaka, mal paylaşımı ve velayet başlıkları altında değerlendirmiştir. (Feyzioğlu ve Kuşcuoğlu, 2011).

Boşanma eşler hayatta iken evlilik ilişkisine mahkeme kararı ile hukuken son verilmesi olarak tanımlanır. Yani yasalar çerçevesinde yapılan evliliğin yine yasalar çerçevesinde son bulmasıdır. Evlilikle başlayan birliktelik nüfus kayıtlarında “evli” medeni hâlini almış olan eşler, boşanma kararının kesinleşmesiyle de “boşanmış” medeni hâlini alırlar. Boşanmadan sonra eşlerin birbirine karşı evlilikten doğan hakları ve yükümlülükleri de biter. Boşanma sonrasında eşler mahkeme tarafından karar verilmiş olmak kaydıyla tazminat, nafaka gibi mali konularda karşılıklı hak ve borç sahibi olabilirler (Battal, 2008).

Boşanma kararını vermenin, boşanmış bir kadın olmanın oldukça zor olduğu bu süreç ve sonrasında kadınlar toplum içinde zor şartlar altında yaşamaya devam etmekte, özellikle ailesinden destek göremeyen ve ekonomik güvencesi olmayan kadınlar boşanma kararını alırken oldukça zorlanmaktadır.

Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü'nün tek ebeveynli aileler araştırmasında; bu dönemde hukuksal anlamda sıkıntı yaşadığını belirten az sayıdaki ebeveyn, boşanma davasının uzun sürmesi ya da boşanma kararının hızlı çıkmamasını bu süreçteki sıkıntıların nedenlerinden birisi olarak açıklamaktadır. Kadınlar genellikle mahkemenin boşanma kararını vermediği anda daha çok babanın anneyi terk ettiği ve tüm iletişimini kestiği durumların da ortaya çıkmakta olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca boşanma davasında, eşlerinin davaya gelmediği için duruşmanın ertelendiğini ve belli bir zaman sonra davanın düştüğünü bu durumda anneleri sıkıntıya soktuğunu, bu süreçte annelerin yaşadığı bir diğer sıkıntının da baro tarafından atanan bazı avukatların süreçle yeteri kadar ilgilenmemesi ya da konuyla ilgili olarak yeteri kadar yönlendirilmemesi şeklinde de olduğunu belirtmişlerdir. Ekonomik sıkıntı yaşayan kadının avukat tutacak parasının olmaması veya nafaka gibi konularda yeteri kadar bilgisinin olamaması da hukuksal süreçteki sıkıntılar arasında olduğuna değinilmiştir (ASAGEM, 2011).

Kadınlar kötü giden evliliklerini bitirmek istediklerinde ya da evliliği tamamen sonlandırdıklarında eğer çocuk-çocuklar varsa velayetiyle ilgili sorunlar ortaya çıkar. Velayet; çocuğun ve bazı durumlarda da ergin kısıtlı çocukların kişiliğine, mallarına özen göstermek ve onu temsil etme konusunda anne ve babaya görev yükleyerek çocukların yararına olacak

şekilde yerine getirilmesini sağlayan yetkiler bütünüdür ve Türk Medeni Kanunu'nun (TMK) 335'nci maddesinde düzenlenmiş, hukuksal bir kurumdur (Akyüz, 2009). Türkiye'de ve birçok ülkede boşanmalarda velayetin anneye verilmesi tek ebeveynli ailelerin çoğunlukla anne ve çocuk-çocuklardan oluşan bir yapı olmasında etkili olmuştur. Çocuğun yaşının küçük olduğu durumlarda mahkemenin eğilimi 18 yaşına kadar velayeti anneye verme yönündedir ve genellikle ebeveynlerin tercihi de bu yönde olmaktadır.

“Annenin evi terk ettiği; annenin aldatması nedeniyle boşanmanın gerçekleştiği; annenin maddi ya da psikolojik açıdan yeterli olmadığı durumlarda velayeti babalar almaktadır. Anne-baba genel olarak anlaşmalı olarak velayetin annede olmasını talep ettiğinden, çocuğa kiminle yaşamak istediği nadiren sorulmaktadır. Sorulduğu durumlarda ise çocuklar çoğunlukla kararsızlık hissetmektedir. Ancak yine de tüm çocuklar bu sorunun kendilerine sorulması gerektiği konusunda hemfikirlerdir. Ebeveynlerinden birini tercih etmek durumunda olduklarında bu çoğunlukla annedir; en göze çarpan nedeni ise babalarının anneleri kadar kendilerine iyi bakamayacağını düşünmeleridir” (Feyzioğlu ve Kuşcuoğlu, 2011).

Aslında velayetin çoğunlukla anneye verilmesi söz konusu olduğundan, kadınlar bu durumu önemli bir sorun olarak görmemekte, sadece boşanma sonrasında ortaya çıkan velayet sorunu bazı hallerde çekişmeli duruma gelebilmekte ki; bu da çocuğun annede kalmasını istemeyen, çocuğuyla arasındaki bağın kopacağından endişe duyan babaların eski eşine zorluklar çıkarması şeklinde görülebilmektedir.

Bu süreç içerisinde yalnız kalan kadın bir de nafaka ve miras paylaşımı sorunlarıyla uğraşmakta hatta birçok kadın ayrıldığı eşinden nafaka bile talep etmemektedir. En çok göze çarpan sorunlar arasında boşanma sürecinde yapılan mal paylaşımı ve eşyaların paylaşılması da bulunmaktadır. Bu konuda kadınların büyük çoğunluğu boşanırken mal varlığı paylaşımı yapılmadığını dile getirmişlerdir. Kadınlar mal paylaşımı olmamasının temel nedenin babanın borç içinde olması ya da paylaşımı gerektirecek mal varlığının bulunmaması olarak açıklamaktadır. Babanın mal varlığını saklaması da annelerin ifade ettikleri sıkıntılar arasında gösterilmektedir (Fezyioğlu ve Kuşcuoğlu, 2011).

TEK EBEVEYN OLAN KADININ EKONOMİK ANLAMDA YAŞADIĞI SIKINTILAR

Eşinden ayrı yaşama, eşinin ölümü ya da boşanma sonrasında; kadının yaşamını yalnız devam ettirmeye karar verdikten sonra ekonomik gelirlerinde bölünme ve düşüş olması, çocukların annelerinin yanında kalması, kadının ailesinin sağladığı ekonomik desteğin yetersiz olması ve yoksulluk nafakasını alamama gibi nedenler, tek ebeveyn olan annenin yaşam standardını olumsuz etkilemekte ve anneyi büyük ekonomik sıkıntılarla baş başa bırakmaktadır. Kadının ekonomik durumu üzerine birçok uzman çalışma yapmış ve bu çalışma raporlarına göre dünyada ve Türkiye’de her geçen gün yoksul kadın sayısında artış olmuş buna sebep olarak da kadınların genel olarak mirasta ayrımcılık yaşaması, çalışma hayatında önüne çıkan engeller ve boşanmaların sonucunda nafaka alamadığından dolayı yoksullaşmasını göstermiş, buna karşı koruyucu önlemlerinde alınmadığını belirtmişlerdir.

Öztürk ve Boylu (2015), Tek Ebeveynli Ailelerin Yaşadıkları Finansal

Güçlüklerin Yaşam Tatminleri Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi konulu çalışmasında tek ebeveynli ailelerin ekonomik durumlarıyla ilgili olarak;

“Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü (2011) tarafından tek ebeveynli ailelerin karşılaştıkları sorunları saptamak amacıyla yapmış olduğu çalışma sonucunda, annelerin büyük bir çoğunluğu bu süreçten ekonomik olarak olumsuz etkilenirken, babaların sadece %50’sinin olumsuz etkilendiği görülmüştür. Öztürk ve Boylu’nun (2015) aktardığına göre; Weiss (1984) tarafından aralarında ayrılmış ve boşanmış annelerin bulunduğu 5000 aile üzerinde yürütülen çalışmasında da, ayrılık ve boşanmanın, gelirin hem çeşidi hem de miktarında çok hızlı bir düşüşe neden olduğu saptanmıştır. Bu ailelerdeki gelir düşüşü harcamaların miktarında da azalmaya neden olmuş ve harcamalardaki bu azalma, ailelerin yaşam standardını düşürmüştür. Çalışmada, yaşam standardındaki bu düşüşün yarattığı durumun kadınların ailede tek ebeveyn olarak kaldığı sürece devam edeceği de vurgulanmıştır. Ailelerin yaşadıkları finansal güçlükler ebeveynin öğrenim düzeyi ve ailenin aylık gelir düzeyine, yaşamdan duydukları tatmin ise ebeveynin öğrenim düzeyi, ailenin aylık gelir düzeyi ve evde yaşayan kişi sayısına göre farklılık göstermektedir. Ailelerin yaşadıkları finansal güçlükler arttıkça yaşamdan duydukları tatmin azalmaktadır”

şeklinde açıklamalar yapmışlardır. (Öztürk ve Boylu, 2015).

Kadınların günü birlik geçici işlerde çalıştırılması ve verilen ücretin düşük olması kadınların iş hayatındaki en önemli sorunlardan biri olarak görülür. Gül ve arkadaşları (2014) kadınların çalışma yaşamında karşılaştıkları engellerin genellikle cinsiyetleri yüzünden önlerine çıktığını belirtmişlerdir. Bununla ilgili olarak kadınların eşit işe eşit ücret alamadıklarını, yine kadınların çocukların bakımından ve ev işlerinden sorumlu görülen kişiler olarak üstlendikleri sosyal rollere kadar birçok konudaki sorunların varlığına değinmişlerdir (Gül, Yalçınoğlu ve Atlı, 2014). Kocacık ve Gökyayla (2005) çalışmasında; işverenlerin genellikle kadınların geçici olarak çalıştıklarını, erkeklere oranla kendilerini daha az işlerine verdiklerini, olası hamilelik ve ev işleri yüzünden terfi ettirilmemeleri, özellikle üst yönetim basamaklarına getirilmemeleri görüşüne olduklarını belirtmişlerdir (Kocacık ve Gökkaya, 2005).

Bir ebeveyn olarak ölüm veya boşanma gibi sebeplerden dolayı tek başına kalan kadının daha önce bir işte çalışmamış olması ve bu süreçte çalışmak zorunda kalması, kadının eğitim durumunun ve mesleki eğitiminin olmaması, iş deneyiminin olmaması nedeniyle işsiz kalmasına veyahut vasıfsız işlerde çalışmasına sebep olmaktadır. İşsizlik ve ekonomik sıkıntılarla baş etmek zorunda kalan kadın; ev kirasını ve borçları ödeyememe, çocukların ihtiyaçlarını karşılayamama ya da kısmen karşılayabilme, bağlanan nafakaların tahsil edilememesi kadının ekonomik sıkıntı çekmesine sebep olmakta ve çeşitli kurumlardan sınırlı sosyal yardım alarak geçimini sağlaması refah düzeyinin düşmesine neden olmaktadır.

Tek ebeveynin kadın olduğu durumlarda, sosyal yardımlar temel geçim kaynağı haline gelmektedir. Özünde sosyal yardımlar; yoksulluk içinde olup temel

ihtiyaçlarını karşılayamayan ve yaşamlarını en düşük düzeyde sürdürmekte güçlük çeken kişi ve ailelere karşılıksız olarak verilen, aynı ve nakdi (yiyecek, giyecek, yakacak, sağaltım ve ilaç) olarak yapılan yardımlar olarak tanımlanmaktadır. Sosyal yardımlar, devletin yoksulluğa karşı geliştirdiği destek mekanizmaları olmakla birlikte, yoksulluğu hafifletmede öne çıkan ana kaynakların başında gelmektedir (Gül Sallan ve Bayram, 2018).

Aile ve Çalışma Bakanlığı Sosyal Yardımlaşma Genel Müdürlüğü tarafından Boğaziçi Üniversitesi ile işbirliği içerisinde (2010), Eşi Vefat Etmiş Kadınlar için Bir Nakit Sosyal Yardım Programı Geliştirilmesine Yönelik Araştırma Projesi konulu bir çalışma yapılmış; bu çalışmada kadınların yoksulluktan daha fazla etkilenmemesi adına hareket edilmiştir. Çalışmada, 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu Kanunu kapsamındaki eşi vefat etmiş kadınların tahmini sayısını çıkarmış, bu kapsamdaki kadınların sosyo-ekonomik durumları tespit etmiş ve yoksunluk durumu, gelir durumu, yaş grupları gibi değişkenler çerçevesinde muhtaçlık durumlarına göre gruplandırmalar yapılmıştır. Bakanlık ve Üniversitenin işbirliği ile yürüttüğü 2010 yılında tamamladığı bu proje sonunda eşi vefat etmiş kadınlara düzenli nakdi sosyal yardım programı oluşturulması konusunda çeşitli sosyal politika önerileri yapılmıştır. Yürütülen bu program sadece yoksulluk sınırı altında geliri olan ve sosyal güvencesi olmayan resmi nikâhlı eşini kaybetmiş kadınları kapsamına almış fakat boşanan kadınları bu kapsam içine almamıştır.

Doğan (2018), Türkiye’de tek ebeveynlere yönelik kapsamlı bir sosyal politikadan bahsetmenin mümkün olmadığını, boşanma oranlarının ve evlilik dışı çocuk sahibi olma oranlarının gelişmiş

ülkelere göre oldukça düşük olması, tek ebeveynli ailelerin bir sorun alanı olarak algılanmasında etki eden nedenlerden olduğunu belirtmiş, ancak tek ebeveynli ailelerin taşıdığı yoksulluk riski, onları sosyal politikanın hedef gruplarından biri olarak kabul etmeyi gerektirdiğini savunmaktadır (Doğan, 2018).

Başka bir ekonomik sorun ise; kadınların evli oldukları dönemden, özellikle eski eşlerinden kalan borçları ödemek zorunda kalmaları ve ödeme konusunda zorluk çekmeleridir. Borçlar genellikle kira, telefon, elektrik, su, kredi kartı ve kredi borçlarından oluşmaktadır (Demir ve Çelebi, 2017).

KADIN İÇİN TEK EBEVEYNLİ AİLE OLMANIN SOSYAL HAYATINA ETKİSİ

Eşi vefat eden veya boşanarak ailenin reisi olarak tek başına kalan kadının, bu süreçte çevrenin kadına bakışı ve algısı kadının sosyal hayatını olumsuz yönde etkilendiği kaçınılmaz bir durumdur.

“Evli olmak kadınların toplumsal saygınlıklarını yükselten, dokunulmazlık kazanmalarını sağlayan pozitif bir durumdur. İş yaşamında bekâr ve boşanmış kadınlar daha erkeksi görülürken, evli kadınlar daha naif ve kadınsı, iş yükü ile boğulmaması gereken kişiler olarak toplumsal bilinçaltında kodlanmaktadır. Bu kodlama sayesinde bir takım imtiyazlar elde etmektedirler.” Bu örneğe göre boşanmış kadınların ev içi sorumluluklarının daha kısıtlı olduğu varsayımından hareketle yöneticiler tarafından daha fazla kontrol edilmekte, zorlanmaktadır. “Dul ve boşanmış kadınlara yönelik ayrımcılık, kötü muamele, olumsuz algı ve etiketleme gibi tutum ve

davranışlar birçok toplumda görülmüştür. Dul kadınların iş yerindeki evli kadınlar tarafından tehlikeli olarak görülmesi, erkek yöneticilerin boşanmış kadınlara yönelik müsamahasız tutumları, ev ararken ya da işe alımlarda boşanmış olma durumunun saklanması gibi birçok zorluklar yaşanabilmektedir.” (Akgül Sarpkaya, 2013).

Boşanma olayı bazı toplumların bilinçaltında olumsuz çağrışım oluşturduğundan boşanmanın toplumun bütünlüğünü tehdit eden bir olgu olarak algılanmasına sebep olmuştur. Bu yüzden bu yanlı algıların yansımaları olarak da dul ya da boşanmış kadınlar sosyal hayattan kendini uzak tutmaktadırlar.

Kadınlar sosyal alanda olduğu gibi iş yaşamında da birçok sorunla karşı karşıya kalmaktadır. Farklı sebeplerden dolayı iş hayatına atılan kadın; çalışan kadın olma, eş olma ve annelik rolünden kaynaklanan nedenlerden dolayı aile yaşamında bir dizi sorunla karşı karşıya kalmaktadır. Ev ve çocuk sorumluluğuna ek olarak iş yaşamının da yalnız kalan kadının yükünü ağırlaştırdığı görülmekte kadın her aşamada ayakta kalabilmenin savaşını vermektedir.

“Boşanma ile birlikte kadın açısından gerek maddi gerekse manevi desteğe daha çok ihtiyaç duyulan bir süreç başlamaktadır. Kadınların, boşanma sonrasında aileleri ya da arkadaşları tarafından hoşgörü ile kabulleri, boşanma sonrasında statülerinde etkili olduğu gibi, bu yeni yaşam biçiminde karşılaştıkları zorluklarla mücadelelerinde de daha güçlü olmalarına yardımcı olur. Boşanmanın ardından yaşanan süreç, ayrıca kadınların bu çevreleriyle ilişkileri aracılığıyla boşanmalarını değerlendirme ve kendilerini

algılama biçimlerine de yansımaları bakımından önemlidir. Boşanma süreci ve sonrası gerek bireyler gerekse yaşam biçimi açısından köklü bir değişimi beraberinde getirmektedir. Kadınların çalışıp çalışmaması, aile ve arkadaş çevreleriyle olan ilişkileri, yaşları, çocuk sahibi olup olmamaları vb. faktörler boşanma sonrası sürecin başarılı bir şekilde atlatılabilmesi üzerinde oldukça etkilidir” (Uğur, 2014).

“Anneler tek ebeveyn olduktan sonra daha az sosyalleşmek durumunda kalmaktadır. Çevrenin, özellikle kadınların kendilerini eşlerine karşı potansiyel tehlike olarak algılamaları da, annelerin sosyalleşmeyi tercih ettiği ortamları ve zamanları kısıtlamaktadır. Çevredeki kadınların önyargılı yaklaşımlarının yanında, karşı cinsin farklı beklentilerine karşı kendini koruma duygusu da sosyal hayatlarını kısıtlamalarına neden olmaktadır. Çevrenin yaklaşımları ile birlikte anne kendini daha fazla eve kapatmakta ve insanlardan soyutlamaktadır” (Feyzioğlu ve Kuşcuoğlu, 2011).

Bu algılar doğrultusunda sosyal yaşamını şekillendirmeye çalışan kadın kendini çocuğuna-çocuklarına adanmakta ve sosyal hayatın kendisine katacaklarından mahrum kalabilmektedir.

Çözülen aileyle birlikte tek başına ailenin reisi olmak zorunda kalan kadınların toplum içerisinde hoş karşılanmadığı ve toplumumuzdaki evli kadınlar tarafından da birer tehlike olarak görüldüğü aşikârdır. Tek başına kalan kadınlarımızın karşılaştıkları en büyük sıkıntılar genellikle maddi sorunlar, mahalle baskısı, dul kadın olmak, çevreden gelen evlilik teklifleri, tek başına olduğu için

ev tutamama ve eşya alamama gibi sorunlardan oluşmaktadır. Bununla birlikte çocuğu olan kadınların çocuklarının masraflarını karşılamak ve bazı dönemlerde onların yanında olamamaktan, birlikte çok fazla vakit geçirememekten kaynaklı sıkıntılarda mevcuttur (Can ve Aksu, 2016). Kadınların sosyal ve ekonomik durumunu etkileyen bir başka nedense ebeveynliğini üstlendiği çocuk sayısıdır. Çocuk sayısının çokluğu annenin sorumluluğunun da fazla olmasına sebebiyet vermektedir.

ÇOCUKLAR VE EV İŞLERİYLE YALNIZ KALAN KADININ PSİKOLOJİK DURUMU

Kişinin çift ebeveynli olarak tasarladığı aile, evlendiği kişinin vefat etmesi, başka bir hayatı tercih etmesi, şiddetli geçimsizlik gibi nedenlerle evden ayrılması ile tek ebeveynli aile şekline dönüşünce; bu köklü değişiklik kişinin kendini, hayatını, çevresini olumsuz değerlendirmesine sebep olabilmektedir. Bunların sonucunda da tek ebeveynli aile bireyleri bir dönem psikolojik sorunlar yaşayabilmektedir (AEP, 2018). Vefat sonrası yas veya boşanmalarda hukuksal süreçten sonra iş çevresinde rahatsız edilen, dışlanan, herhangi bir aktivite, kurs ve benzeri faaliyetlerde bulunmak istemeyen, kendini sosyal hayattan çeken kadınlar karşımıza çıkmaktadır. “Boşanan kadında sevgisizlik, yalnızlık, çaresizlik, kararsızlık, güvensizlik, kendini boşlukta hissetme, sorumlulukların ağır gelmesi, değersizlik hissi, karşı cinse karşı olumsuz duygular, kendine veya çocuğuna karşı suçluluk hissi, veya isyan gibi duygu durumları tespit edilmiştir” (SDAM, 2018).

“Kadın tek başına çocukların gelişim ve eğitim sorumluluğunu üstlenmektedir. Bu durumdan dolayı kadınlar güçlük yaşamaktadırlar. Kadınların yaşadığı sorunlardan bir

diğeri de toplumsal dışlanma sorunudur. Toplumda kadına yönelik bakış açısı nedeni ile kadınlar dışlanmışlık hissine kapılmaktadır. Birleşmiş Milletler Genel Temsilciliği'nin yaptığı çalışma, eş kaybı yaşayan kadınlara yönelik olumsuz davranışların daha fazla olduğunu ortaya koymuştur. Kadının statüsü de eş vefatı sonrası düşmektedir ve kadına olumsuz bir bakış açısı ile yaklaşılmaktadır” (Doğan, 2018).

Evlilik sonrasında boşanan kadın da eşi vefat eden kadın da kadının statüsünü her alanda aynı şekilde olumsuz etkilemektedir.

Boşanmaya karar verilmesi ya da boşanmanın gerçekleşmesi çocukların anne babalarının mahremelerini öğrenmelerine, onlara olan saygıyı yitirmelerine, çevrenin onlara “sorunlu aile çocuğu” gözüyle bakması durumunda ise çevreyle ilişkilerinin bozulmasına ve bundan ailelerini sorumlu tutmalarına yol açar. Çocuklarının yaşamış olduğu bu psikolojik süreçte annelerin çocukların yanında olması ve daha sağlıklı bir ruh haliyle yola devam edebilmeleri içi çaba sarf etmesi de yalnız ebeveynin yükünü artırmaktadır. Çocukların içinde bulunduğu bu durum, çocuklarda aileye ve evlenmeye karşı soğukluk, toplumdan nefret etme gibi sonuçların yanında okulda başarısızlık sorununa neden olabilmekte ki bu durum sağlıklı birey ve toplum adına ayrı bir başlık altında derinlemesine incelenmelidir (SDAM, 2018).

Çalışan kadınların küçük çocuklarını bırakacak kimselerinin olmaması, tek başına kadının çocuklar üzerinde özellikle ergenlik dönemindeki çocuklar üzerinde kısmen kontrol sağlaması veya hiç sağlayamaması, çocuklarda sosyal ve psikolojik sorunların oluşması, çocukların öğrenimlerini yarıda bırakması, çalışan kadınların ev işlerinde

kısmen yardıma ihtiyaç duymaları ve erkek işi olarak tanımlanan tadilat, tamirat konularında sorun yaşamaları gibi bir sürü sorunla ilgilenmek zorunda kalan kadın psikolojik destek almayı çoğu zaman unutmakta ve yıpranmaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Toplumumuzda tek ebeveyn olan kadının yalnız başına kaldığında erkekle eşit haklara sahip olmadığı ve eşit şartlarda yaşamadığı ortadadır. Aslında bu ayrım ve eşitsizlik kadın ve erkek arasındaki fizyolojik farklılıktan değil de tamamen toplumun yalnız kalan kadına olan algısından kaynaklanmaktadır. Yalnız kalan kadının statüsü, eğitimi, ekonomik özgürlüğü ne olursa olsun toplumumuzda maalesef ki kadına bakış açısı cinsiyet üstünlüğünden öteye geçememiştir. Hele ki bu durum kadın evlendikten sonra yalnız kalmış ve tek başına ailenin reisi olması durumunda, kadına karşı negatif tutumların ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

Ülkemizde yeni yeni kulaklara yerleşen ve kullanılmaya başlanan “Tek Ebeveyn” kavramı, toplumsal yaşam eşitsizliğinin bir örneği olarak önümüze çıkıyor. Tek başına kalan kadınlar hayatlarında yeni ilişki ve bu ilişkilerde denge biçimlerini, zor ve sıkıntılı bir süreç geçirerek toplumsal alanda yer almaya başlıyor. Vefat ya da Boşanma sonrası yaşanan maddi ve sosyal statü kaybı, kadını iş yaşamının içine sürüklemekte ve iş yaşamında takdir gören bir çalışan olma, beğenilme gibi duyguların yalnız kalan kadınlarımızda özsaygı, özgüven ve motive olma düzeyini yükseltmektedir. Toplumun boşanmış kadınlarla duygudaşlık kurması ve onların sorunlarına karşı duyarlı olması ile kadınların yaşadıkları sosyal dışlanma ve ayrımcılık azalacaktır.

Toplum içinde var olmaya çalışan bu küçük topluluğa toplum olarak bizlerin ve

devletin gerekli organlarının yapabileceğimiz en büyük iyilik;

Tek ebeveyn olan kadın ve çocuklarına karşı toplum algısını değiştirme yönünde çalışmalar yapılmalıdır. Buradaki hassas nokta bulunduğu toplumda erkek ve kadınların tutumunda ki hedef “kadına saygı” dan ziyade “insana saygı” olarak değişmelidir ki cinsiyet farklılığına olan saygıda beraberinde gelişebilsin. Günümüz dünyasında ve Türkiye’inde toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin-farklılığının ortadan kaldıracabilecek tek anahtar zihniyet değişimi ile olmalıdır. Bunu gerçekleştirme yolunda da devlet kurumları, kadın dernekleri ve sivil toplum örgütlerinin koordinasyon ve işbirliği içinde çalışmalarını yaygınlaştırarak farkındalık oluşturması, toplumda daha fazla kesime ulaşabilmelidir.

Baroların boşanma sürecinde kadınlara hukuksal işlemlere ilişkin velayet, nafaka mal paylaşımı... vb konularda yardımcı olabilecek danışmanlık merkezleri oluşturmalı ve ücret talep etmemelidir.

Tek ebeveyn olan kadınların ve çocuklarının bu süreçte düzenli olarak psikolojik ve sosyal destek alması elzem bir konu olmakla birlikte ailelerin ekonomik sıkıntılarını azaltmak amacıyla tek ebeveynlere yönelik istihdam politikaları oluşturulmalıdır. Oluşturulan bu politikalar kadınların işgücü, eğitim gibi durumlarını göz önünde bulundurularak planlanmalıdır. Özellikle de kadınların girişimci bireyler

olması konusunda öncül projeler hazırlanmalıdır. Yapılan çalışmaların temel amacı kadın için gelir kaynağı sağlamasından öte kadının sosyal statüsünü yükseltmek için olmalıdır. İş hayatında kendine yer edinmeye çalışan tek ebeveynlere çocuklarını güvenerek bırakacakları devlete bağlı ücretsiz kreşler açılmalı ve bu kreşler yaygınlaştırılarak konuda bilgilendirme çalışmaları yapılmalıdır.

Yeni bir yuva kurma yolunda yalnız kalan ebeveynlere, devlet kurumlarınca ve toplumun empati duygusuyla hareket ederek, kira yükünde hafifletici düzenlemeler yapılmalı ya da ev satın almayı kolaylaştıracak düşük faizli ev kredileri ve TOKİ faydalanma gibi destekler verilmelidir.

Tek başına kalmanın sadece ebeveyn ve çocuklar üzerindeki olumsuz etkilerine odaklanmaktan ziyade tek ebeveyn ailelerin karşılaştıkları sorunlarla baş etmek için gerekli çözüm yolları bulunmalıdır. Çünkü tek ebeveyn ailelerin sorunlarıyla baş edebilmelerine yönelik stratejiler geliştirilmesi ve bu yönde yardım ve destek sağlanması onların yaşam kalitesinin yükselmesine, özgüveni tam bireyler olarak hayatlarına devam etmelerine ve hem psikolojik hem de sosyal yönden önemli ölçüde katkı sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

Aile Eğitim Programı (AEP), (2018). *Tek Ebeveynli Aileler*, Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. Alındı: <https://ailevecalisma.gov.tr/athgm/uploads/pages/arastirmalar/tek-ebeveynli-aileler.pdf> Son Erişim 06.05.2019)

Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü (ASAGEM), (2011). *Tek Ebeveynli Aileler Araştırması*, T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayınları, Yayın No: 148, Ankara. <https://docplayer.biz.tr/212818-T-c->

<basbakanlik-aile-ve-sosyal-arastirmalar-genel-mudurlugu-tek-ebeveynli-aileler.html> (Son Erişim 06.05.2019)

Akgül Sarpkaya, O. (2013). Boşanmış Kadınlarda Toplumsal Baskıya Direnme Stratejileri: Van Örneği, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(26), 29-50. Alındı:

http://www.sosyalarastirmalar.com/cilt6/cilt6sayi26_pdf/akgulsarpkaya_olcay.pdf

Akyüz, E. (2009). *Velayet ve Çocuğun Korunması* Prof. Dr. Ali Naim İnan’a Armağan, Ankara, 111-157.

- Battal, A. (2008).** *Boşanma Sebepleri, Bilimsel Araştırma Projesi Uygulama Sonuçları.* Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, ADAG Vakfı (Akademik Dayanışma Araştırma ve Geliştirme Vakfı). İstanbul: Eflatun Matbaacılık, 21. http://w3.gazi.edu.tr/~battal/kitaplar/bosanma_sebepleri.pdf (Erişim 09.05.2019)
- Can, Y., & Aksu, N. B. (2016).** Boşanma Sürecinde ve Sonrasında Kadın. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(58), 888-902.
- Demir, S., & Çelebi, Ş. (2017).** Tek Ebeveynli Ailelerin Sorunları:Nitel Bir Araştırma. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(13), 111-128. Alındı: https://www.researchgate.net/publication/319080300_Tek_Ebeveynli_Ailelerin_Sorunlari_Nitel_Bir_Arastirma/citation
- Doğan, İ. (2018).** Eşi Vefat Etmiş Kadınlar ve Çocuklarının Psikososyal Durumlarının Değerlendirilmesi ve Çözüm Önerileri. *Social Sciences Studies Journal*, 4(15), 727-737.
- Feyzioğlu, S., & Kuşcuoğlu, C. (2011).** Tek Ebeveynli Aileler, *Aile ve Toplum Dergisi*, 7(26), 97-110.
- Gander, M.J., & Gardner, H.W. (2001),** *Çocuk ve Ergen Gelişimi*, Ankara.
- Gökçe, B. (1976).** Aile ve Aile Tipleri Üzerine Bir İnceleme. *Hacettepe Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 8(1-2), 46-47. Alındı: [www.academia.edu/19495155/Aile ve Aile Tipleri Üzerine Bir İnceleme](http://www.academia.edu/19495155/Aile_ve_Aile_Tipleri_Uzerine_Bir_Inceleme)
- Gül, H., Yalçınoğlu, N., & Atlı, Z.C. (2014)** Türkiye’de Çalışma Yaşamında Kadının Konumu ve Sorunları. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 13(2), 169-176.
- Gül Sallan, S. & Bayram, B. (2018).** Bir Sosyal Yardım Olarak Dul Kadın Maaşı ve Ataerkil Pazarlığın Koşulları: Elazığ Örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(4),32-52. Alındı: <https://www.ejmanager.com/mnstemps/1/1-1364365029.pdf?t=1557309292>
- Güler, D., & Ulutak, N. (1992).** Aile Kavramının Tarihsel Gelişimi ve Türk Toplum Yaşantısında Aile. *Kurgu Dergisi*, 11, 51-76.
- Kocacık, F., & Gökçaya, B. (2005).** Türkiye’de Çalışan Kadınlar ve Sorunları, *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(1),195-219. Alındı: <http://eskidergi.cumhuriyet.edu.tr/makale/1065.pdf>
- Öztürk , S., & Boylu Aydın, A. (2015).** Tek Ebeveynli Ailelerin Yaşadıkları Finansal Güçlüklerin Yaşam Tatminleri Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi, *Sosyo-Ekonomi*, 23(25),23-111. Alındı: <http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr/makaleler/ayfer-aydiner.pdf>
- Strateji Düşünce ve Analiz Merkezi (SDAM), (2018).** *Sebepler ve Sonuçlarıyla Türkiye’de Boşanma Sorunu*, Strateji Düşünme ve Analiz Merkezi. Alındı:http://sdam.org.tr/image/foto/2018/10/06/Sebepler-ve-Sonuclariyla-Turkiyede-Bosanma-Sorunu_1538816314.pdf (Son Erişim: 13.03.2019)
- T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, Boğaziçi Üniversitesi, (2010).** Eşi Vefat Etmiş Kadınlar İçin Bir Nakit Sosyal Yardım Programı Geliştirilmesine Yönelik Araştırma Projesi. Ankara: SATA Reklam. <http://docplayer.biz.tr/1909371-Esi-vefat-etmis-kadınlar-icin-bir-nakit-sosyal-yardim-programi-gelistirilmesine-yonelik-arastirma-projesi-sonuc-%20raporu.html>
- Uğur, S.B. (2014).** Günümüzde Kadının Boşanma Deneyimleri: Akademisyen Kadınlar Üzerine Bir Araştırma. *Mediterranean Journal of Humanities*, IV(2),293-326. Alındı: http://proje.akdeniz.edu.tr/mcri/mjh/4-2/MJH-22-Sinem_Burcu_UGUR.pdf
- <https://www.frntr.com/kadinca/4234704-dul-kadinin-toplumdaki-yeri.html> (Son Erişim 17.06.2019)
- <http://tdk.gov.tr/> (Son Erişim 08.02.2019)